

Grecia și Marele Război (anii 1914 - 1915). Ezitări politico-diplomatice

Daniel Focșa*

Rezumat: *Grecia a rămas, între 1914 și 1917, în afara conflictului care aprinsese Europa și lumea. Fără îndoială, ar fi rămas neutră până la sfârșit, dacă presiunile Antantei pentru intrarea țării în război nu s-ar fi intensificat într-o asemenea măsură încât în iunie 1917 regele a trebuit să abdice, pentru a lăsa puterea în mâna celui care nu dorea altceva decât să lupte contra germanilor și aliaților lor: Elefterios Venizelos. Aliații, sosiți la Salonic, fără a fi fost de nimeni chemați în mod oficial, sub forma corpului expediționar franco-britanic la care s-au adăugat apoi forțe rusești, italiene și sârbești, au pus treptat stăpânire pe Macedonia grecească. Sub pretextul necesităților frontului, însă în disprețul dreptului internațional și al suveranității Greciei, trupele generalului Sarrail ocupă tot mai multe puncte strategice în apele egeene. Regatul Elen va fi pur și simplu constrâns să părăsească neutralitatea, iar regele Constantin – Grecia.*

Cuvinte cheie: Grecia, Primul Război Mondial, diplomație

I. Preambul

Pentru întreaga Europă, anul 1914 a însemnat deopotrivă sfârșitul unei epoci și intrarea într-o realitate nouă. Amintirea conflagrației izbucnite acum va persista pentru mult timp în memoria colectivă a popoarelor, nefiind estompată decât de un război încă și mai teribil, cel început în 1939.

Peninsula Balcanică, alcătuită dintr-un mozaic de state relativ tinere, vede în primii ani ai secolului XX un Imperiu otoman aflat în ultima fază a agoniei sale, căruia Primul Război Mondial îi va da lovitura de grație. Deja cu ocazia războaielor balcanice din 1912 – 1913 îi fuseseră smulse teritorii europene pe care

---

* **Daniel Focșa** este licențiat al Facultății de Istorie, master în Istorie, cu specializarea *România în secolul XX* și absolvent al Facultății de Filosofie, toate la Universitatea din București. A lucrat ca redactor, în presa scrisă și edituri. Este autorul volumelor *Escadrila Albă. O istorie subiectivă* (2008; 2013), *Dan Vizanty. Destinul unui pilot de vânătoare* (2010) și *Aviatori de altădată* (2012). Direcții de cercetare: istorie militară și politică, secolul XX. A publicat peste 70 de studii și articole de specialitate, recenzii și interviuri. A susținut comunicări științifice și a semnat traduceri literare din limba franceză.

le stăpânise neîntrerupt din Evul Mediu. Ceea ce nu reușiseră câteva secole de răcoale antiotomane și de diplomație apuseană, au reușit patru săptămâni de campanii militare impetuoase, în care micile regate ortodoxe ale Greciei, Bulgariei, Serbiei și Muntenegrului au dovedit că pot hotărî singure nu numai propriul lor destin, ci și balanța puterilor din Peninsula Balcanică. Și aceasta, nu doar în pofida redutelor turcești, ci și a cancelariilor occidentale.

Însă, odată cu debutul primei conflagrații mondiale, întregul continent european se vede divizat net în două blocuri militare ireconciliabile, iar statele balcanice au în față numai două alternative: Antanta sau Puterile Centrale. Cea de-a treia, respectiv neutralitatea, fiind – după cum vom vedea în cazul Greciei – practic imposibilă.

În decursul acestui război, în timp ce Serbia, după o rezistență eroică, era zdrobită, iar Bulgaria și Turcia făceau soartă comună cu austro-germanii, Regatul Elen a încercat, prin voința regelui Constantin I, să rămână în afara conflictului. Suveranul, care se socotea responsabil personal în fața poporului și a lui Dumnezeu, de soarta țării sale, socotea că Grecia, care abia ieșise cu un an în urmă din cel de-al doilea război balcanic, nu ar face decât să se expună unor mari primejdii dacă ar părăsi neutralitatea. Doi ani mai târziu, în 1916, exemplul României avea să-i fie un argument puternic în acest sens.

Când Bulgaria își mobilizează armata în 1915, Venizelos îi propune regelui ca și armata elenă să fie mobilizată. Din răspunsul pe care i l-a dat, se vede clar întreaga atitudine a suveranului, determinată de ideea clară pe care o avea despre necesitatea păstrării neutralității: « Nu voi lua parte la acest război. S-ar putea să fim bătuți de Germania ». La opinia că, în calitate de monarh constituțional, ar trebui să urmeze guvernul, recent confirmat de alegeri, el a replicat : « Recunosc că am obligația de a mă supune verdictului popular când e vorba de chestiuni interne, dar când se pune problema afacerilor externe, trebuie să insist ca ideea mea să fie urmată, pentru că eu sunt responsabil în fața lui Dumnezeu »¹.

Să fie aici, așa cum se va spune mai târziu de către dușmanii lui, o dovadă a ideii absolutiste pe care o avea Constantin despre domnie? Mai degrabă se poate afirma că regele se socotea așezat sub o oblăduire mai înaltă decât cea sub care stăteau vremelnicele guverne și parlamente, apărute din voința schimbătoare a electorilor. Grecia a rămas, între 1914 și 1917, în afara conflictului care aprinsese Europa și lumea. Fără îndoială, ar fi rămas neutră până la sfârșit, dacă presiunile Antantei pentru intrarea țării în război nu s-ar fi intensificat într-o asemenea

---

¹ William Miller, *A History of the Greek people (1821 – 1921)*, London, Methuen et Co. Ltd., 1922, p. 155.

măsură încât în iunie 1917 regele a trebuit să abdice, pentru a lăsa puterea în mâna celui care nu dorea altceva decât să lupte contra germanilor și aliaților lor: Elefterios Venizelos.

Aliații, sosiți la Salonic, fără a fi fost de nimeni chemați în mod oficial, sub forma corpului expediționar franco-britanic la care s-au adăugat apoi forțe rusești, italiene și sârbești, au pus treptat stăpânire pe Macedonia grecească. Sub pretextul necesităților frontului, însă în disprețul dreptului internațional și al suveranității Greciei, trupele generalului Sarrail ocupă tot mai multe puncte strategice în apele egeene. Regatul Elen va fi pur și simplu constrâns să părăsească neutralitatea, iar regele Constantin – Grecia.

II. Surse

Pentru clarificarea perioadei, rețin atenția izvoare de primă mână, cum ar fi memoriile de război ale generalului Sarrail, apărute după război în Franța sub titlul *Mon commandement en Orient*. Generalul încearcă în scrierile sale să justifice atitudinea avută. Ceea ce frapează este că în carte se regăsește din plin atât neîncrederea lui față de greci, cât și disprețul și antipatia față de aceștia și față de regele Constantin. Prietenul lui Sarrail, Paul Coblentz, lasă un volum de memorii închinat generalului, în care, de pe poziții partizane, îi justifică acțiunile (Coblentz, *Le silence de Sarrail*, 1930).

În ciuda lipsei de obiectivitate, neprețuite sunt și memoriile lui Georgios Melas, fost secretar al regelui Constantin, devenit ulterior un adulator al lui Venizelos. Melas îl cunoștea pe rege de la cea mai fragedă vârstă, iar Curtea îi era suficient de familiară pentru a ne da destule detalii inedite, unele chiar anecdotice. Mărturia sa aruncă, în ciuda spiritului partizan, o lumină nouă asupra personalității și anturajului suveranului.

În ceea ce privește scrierile critice, un loc important îl ocupă lucrarea lui P.D. Platykas, *La Grece pendant la guerre de 1914-15-16-17-1918*, apărută la Berna chiar în 1918, la începutul anului, când războiul încă nu se terminase. Platykas se situează pe alte poziții: încearcă să fie obiectiv, arată cauza profundă a evenimentelor și a pozițiilor diferiților protagoniști; iar admirația sa pentru Constantin și poziția critică față de Venizelos și față de ilegitimitatea imixtiunilor Antantei în politica grecească, toate acestea provin dintr-o analiză lucidă a faptelor. Platykas (care era jurist de formație) lasă o lucrare înțesată de documente, pe care își sprijină toate afirmațiile. Este printre pușinii autori care nu lovesc nici în Constantin, nici în Venizelos, reușind să păstreze o dreaptă măsură a părerilor personale.

Un caz interesant este cel al istoricului francez Edouard Driault. El reia inițial vechile leitmotive ale germanofiliei regelui și meritelor lui Venizelos, în lucrări mai timpurii, cum ar fi *La Grande Idée* și *La Question d'Orient*, apărute amândouă în 1920, la Paris. Ulterior însă, Driault pătrunde, grație cercetărilor amănunțite pe care le face în arhivele de la Paris și Atena, în profunzimile problemei și optica sa se schimbă. În volumul V al *Istoriei diplomatice a Greciei*, scrisă în colaborare cu Michel Lhéritier (1926), dar mai ales în cartea despre regele Constantin, apărută în 1930 (*Le roi Constantin*), Edouard Driault prezintă cititorului o viziune diferită asupra evenimentelor petrecute în Grecia între 1915 și 1917. El dă o imagine mult mai obiectivă asupra regelui Constantin, căruia îi face, *post mortem*, dreptate.

Există o sumă de alți autori care au tratat problema respectivă, unele lucrări apărând în anii '20 ai secolului trecut, nu la multă vreme după evenimente (Mermeix, *Le commandement unique*, 1920; William Miller, *A History of the Greek people*, 1922; Idem, *Greece*, 1928; Michel Lhéritier, *La Grèce*, 1921).

O imagine de ansamblu a politicii Aliatilor față de Grecia, și în special a politicii franceze, ne este oferită de cartea lui Georges Suarez despre Aristide Briand, însoțită de jurnalul politicianului francez (Suarez, *Briand. Sa vie – son œuvre – son journal*), ca și de istoriile diplomatice ale Franței datorate lui Georges Bonnefous (1957) și Albert Pingaud.

III. Situația Greciei în 1914

După aproape un secol de la independență, Grecia se prezenta în 1914 ca un stat modern, cu instituții stabile. Monarhie constituțională ereditară, având în fruntea sa dinastia de Holstein-Sonderburg-Glücksburg din Casa Regală daneză, țara are ca rege din 1913 pe Constantin I (sau Constantin al XII-lea, revendicându-se astfel simbolic de la Bizanț).

În urma războaielor balcanice, statul elen își sporise considerabil întinderea teritorială și populația. Armata elenă cucerise cu acest prilej Epirul, Macedonia și insulele din Arhipelag, mai puțin Dodecanezul. Prin Tratatul de Pace de la București din 10 august 1913 Grecia a primit insula Creta, insulele egeene, o mare parte din Epir (mai puțin Epirul de nord, încorporat la Albania), de asemenea Macedonia centrală și orientală, inclusiv peninsula Chalcidică cu Muntele Athos².

---

² *La Grèce actuelle*, Editions de la Direction de la Presse au Ministère des Affaires étrangères, Athènes, 1933, p. 19.

Astfel, în 1914, Grecia se întinde pe o suprafață de 120.125 km pătrați, având o populație de 5.050.000 locuitori³. Dintre aceștia, numai în Macedonia trăiau peste 1.140.000 de locuitori, provincia având o componență etnică diversă, însă predominând elementul elenic. Astfel, în momentul alipirii Macedoniei la Grecia, în regiunea Salonicului (Macedonia centrală, fostul vilayat de Salonic), repartiția era următoarea: 362.000 de greci (adică peste 1/3 din populația totală a provinciei), 198.000 de bulgari, 1400 de sârbi, 7.350 de vlahi (aromâni), 423.000 de musulmani (în special turci), 63.200 de evrei și 8600 de țigani⁴. Se poate afirma că grecii reprezentau de departe elementul cel mai numeros al populației Macedoniei și Thraciei. Importanța lor nu consta doar în număr, ci și în activitatea economică și culturală, prin care își asigurau un loc predominant în rândul populației din aceste provincii. Astfel, grecii puteau fi considerați cu adevărat stăpânii regiunii, din punct de vedere cultural și economic⁵.

Cele mai importante orașe ale regatului sunt în 1914 Atena (capitala) și Salonicul. Însemnătatea lor este de natură administrativă, economică, culturală, demografică. Atena numără (potrivit datelor din 1918), 260.000 de locuitori, la care se adaugă populația portului Pireu, de 74.000 locuitori (la 1907). Salonicul are o populație de 157.000 de locuitori⁶.

Este poate necesară o analiză mai detaliată a componenței etnice a acestui oraș care va fi teatrul unor importante evenimente între anii 1915 – 1917. S-ar părea că evreii ocupau un loc important în comunitatea urbană din Salonic. Ei sunt aici în număr de 61.000 de suflete⁷, dintr-un număr total de 100.000 de evrei câți trăiau în toată Grecia (statistică din 1920)⁸. Generalul Sarrail, în cartea sa de memorii *Mon commandement en Orient*, dă cifra de 70.000 până la 80.000 de evrei care ar fi trăit la acea dată (1915) în Salonic, făcând afirmația că acesta era „un oraș evreiesc”. Evreii, potrivit aceleiași surse, aveau o comunitate puternică, ce edita două ziare iudeo-spaniole. Sarrail afirmă că evreii erau ostili administrației elene, preferând dominației grecești orice altă dominație⁹. Totuși, se pare că lucrurile nu stăteau tocmai așa. Acești evrei, care se stabiliseră aici încă din Evul Mediu, după ce fuseseră expulzați de Ferdinand Catolicul din Spania în 1492, au stat sub stăpânire otomană până în 1913, când Salonicul a intrat, în urma

³ Michel Lhéritier, *La Grèce*, Paris, Ed. F. Rieder et C-ie, 1921, p. 24.

⁴ Charles Vellay, *L'Irrédentisme hellénique*, Paris, Libr. Perrin et C-ie, 1913, p. 89.

⁵ *Ibidem*, p. 93.

⁶ Michel Lhéritier, *op. cit.*, p. 38.

⁷ Charles Vellay, *op. cit.*, p. 89.

⁸ Michel Lhéritier, *op. cit.*, p. 40.

⁹ Général Sarrail, *Mon commandement en Orient (1916 – 1918)*, Paris, Edit. Ernest Flammarion, 1920, p. 112.

războaielor balcanice, sub administrație grecească. (Orașul avea o importanță deosebită, strategică și economică, era un punct de legătură pentru drumurile terestre și maritime, o adevărată cheie a Balcanilor). În februarie 1913, evreilor din Salonic le este adresată o scrisoare a președintelui Comunității Evreiești din Arta, Isaac Soussi, în care se spunea că „sub egida și protecția culorilor Greciei, rasa noastră a găsit perfecta libertate”. El vorbește în continuare despre binefacerile de care se bucură evreii sub regimul grecesc și consideră eliberarea Saloncului ca pe un eveniment fericit¹⁰.

Nu departe de Salonic, un alt loc cu importanță simbolică pentru elenism și pentru ortodoxie fusese alipit la teritoriul elen: este vorba de Sfântul Munte al Athosului. Acesta cuprindea douăzeci de mănăstiri, dintre care 17 grecești, una rusă, una bulgară și alta sârbo-bulgară. Această componență etnică printre monahii athoniți va face în timpul războiului ca bănuielile Alianților să fie suscitade (se va afirma că aici se găsește o bază secretă de aprovizionare pentru submarinele germane) și, în final, Muntele să fie ocupat de trupe franceze și ruse.

În tot cazul, când în 1912 decretul regal de alipire a peninsulei athonite la Grecia a fost promulgat, prin intermediul amiralului Coundouriotis, care se afla acolo¹¹, acest fapt a apărut ca promițător de vremuri mai bune pentru comunitatea monahală athonită.

Astfel, dacă din punct de vedere teritorial și demografic, Grecia se vedea mărită în noile sale granițe, se poate afirma că în 1914, țara posedea în egală măsură o bună situație din punct de vedere instituțional. Potrivit Constituției, statul avea în fruntea sa un rege ereditar, care dispunea de o putere considerabilă. El nu era răspunzător în fața Parlamentului (unicameral), avea dreptul de a numi și revoca ministrii și funcționarii superiori, convoca Adunarea și avea dreptul să o dizolve. Armata presta jurământ față de rege și Constituție.

Viața politică se desfășura într-un cadru democratic. Acest cadru era reglementat de Constituție și de legea electorală din 1915, potrivit căreia un deputat era ales la 16.000 de locuitori. Pentru a vota, orice grec trebuia să fi împlinit 21 de ani, iar pentru a fi eligibil, 23. Preoții nu aveau drept de vot iar militarii și funcționarii nu puteau fi aleși¹². Indemnizația parlamentară era de 4000 de drahme.

Armata era o instituție extrem de importantă, funcționarea ei fiind reglementată de legea din 1912. Aceasta prevedea un efectiv permanent de 60.000 de cadre militare. În 1911, armata a fost reorganizată definitiv, iar dotarea ei,

¹⁰ Charles Vellay, *op. cit.*, pp. 258 – 259.

¹¹ *Ibidem*, pp. 120 – 121.

¹² Michel Lhéritier, *op. cit.*, p. 42.

revizuită; tunurile germane Krupp au fost înlocuite cu tunuri Creusot, de fabricație franceză. Armamentul a fost modernizat. În războaiele balcanice, armata elenă mobilizată a numărat un efectiv de 210.000 de oameni¹³.

Și din punct de vedere cultural, Grecia se afla în plină efervescență la începutul războiului mondial. Centrul cultural se afla bineînțeles în capitală, Atena numărând la acea dată o academie, biblioteci, muzee, teatre și cinematografe, un sistem de învățământ modern și solid. Universitatea din Atena („Universitatea națională și capodistriană”) fusese fondată în 1837¹⁴.

IV. Portrete. Principalii actori ai dramei ce se prefigura

În evenimentele care s-au derulat între 1915 și 1917, de la debarcarea la Salonic a Aliaților și până la abdicarea forțată a regelui Constantin, se poate afirma că trei personaje-cheie au determinat evoluția lucrurilor: Elefterios Venizelos, generalul Sarrail și regele Constantin.

Primul dintre ei este și cel mai cunoscut. Șef al Partidului Liberal, om ambițios și exercitând o puternică charismă asupra colaboratorilor săi, nutrea, sub aparența reținerii și loialității, planuri mari. În 1916, sub oblăduirea Aliaților, alcătuiește un guvern paralel cu cel de la Atena. El este cel care îi invitase în secret pe aceștia să debarce rapid la Salonic, acționând din proprie inițiativă, după ce regele se arătase categoric împotriva acestor demersuri.

Contemporanii afirmă despre el că era o natură sensibilă, nerăbdătoare și încăpățânată¹⁵.

A venit apoi la Atena în iunie 1917 în urma baionetelor franco-britanice, fiind instalat prim-ministru. Va fi adevăratul stăpân al Greciei între 1917 și 1920, pe durata domniei tânărului rege Alexandru. Când în 1920 regele Constantin revine pe tron, Venizelos fuge. Între 1924 și 1935 a fost inițiatorul și conducătorul republicii care îi poartă numele. Totuși, trebuie spus că a fost suficient de abil și patriot pentru ca la Conferința de Pace de la Paris din 1919 să tragă pentru țara sa toate avantajele posibile, ce decurgeau din participarea (1917 – 1918) Greciei la război alături de Antanta.

Se pare că Venizelos avea o mare putere de atracție asupra celor cu care intra în contact. Un exemplu este Georgios Melas, secretar particular al regelui Constantin și prieten al acestuia încă din copilărie, care a devenit ulterior un

---

¹³ *Ibidem*, p. 49.

¹⁴ *La Grèce actuelle*, 29

¹⁵ Apostolos Vacalopoulos, *Histoire de la Grèce moderne*, Editions Horvath, 1957, p. 221.

venizelist înfocat, până acolo încât să îndeplinească diverse misiuni umilitoare din ordinul generalului Sarrail.

Un al doilea actor de pe „frontul oriental” de la Salonic este generalul francez Sarrail. Acesta era un om cu vederi de stânga, ateu și republican, cu o fire violentă și bănuitoare. Prietenul său apropiat Coblentz, citând pe un alt prieten al generalului, Frappa, autorul lucrării *Makedonia, souvenirs d'un officier en Orient* (Paris, Flammarion, 1921), spune despre Sarrail: „Este un timid și un sentimental, timiditatea explicându-i violențele. De un caracter net și drept, de o rară fidelitate ca prieten, nu poate admite lașitățile altora. Dacă a comis nedreptăți, a făcut-o deschis, luând toată responsabilitatea pe umerii săi”¹⁶.

Pe frontul din Europa Occidentală, înainte de a ajunge în Balcani, generalul Sarrail suferise numai eșecuri pe plan militar. În Argonne, în sectorul ocupat de Armata a III-a franceză, pe care o comanda, trupele sale au fost grav înfrânte (bilanțul: 5000 de morți, 4000 de prizonieri, evacuarea unui teritoriu important). Generalissimul Joffre face o anchetă în urma căreia concluzionează că Sarrail a transformat în eșec o situație care ar fi putut fi în avantajul francezilor și îi retrace comanda marii unități.

Însă, sprijinit de prietenii săi de stânga din parlament, i s-a încredințat în final comanda corpului expediționar din Dardanele, apoi de la Salonic¹⁷. La Atena se știa că generalul francez era preferatul politicianilor republicani socialiști din Franța. Poate că și aceste informații, împreună cu atitudinea lui Sarrail, de o mare neîncredere față de greci, au trezit la rândul lor o reacție de respingere și de neîncredere a elenilor față de Aliați și în special față de corpul expediționar francez de la Salonic. Sarrail însuși, prin manierele sale și prin politica sa autoritară, a incomodat de multe ori Curtea Regală¹⁸. În memoriile sale de război, *Mon commandement en Orient*, se vede la tot pasul neîncrederea sa profundă față de armata elenă și față de intențiile grecilor, începând cu regele Constantin. G. Melas recunoaște că, încă de la început, Sarrail a solicitat detronarea acestuia, ceea ce nu se va face decât după doi ani¹⁹. Depășindu-și cu mult atribuțiile, generalul nu ezită să se amestece în afacerile Greciei neutre, apărând și favorizând, într-o anumită măsură, mișcarea venizelistă, încă din primele momente ale prezenței sale la Salonic.

---

¹⁶ Paul Coblentz, *Le silence de Sarrail*, Paris, Edit. Louis Querelle, 1930, pp. 13 – 21.

¹⁷ Georges Bonnefous, *Histoire politique de la troisième République*, II, *La Grande Guerre (1914 – 1918)*, Paris, Presses Universitaires de France, 1957, pp. 84 – 85.

¹⁸ P.D. Platykas, *La Grèce pendant la guerre de 1914 – 15 – 16 – 17 – 1918. Étude de politique extérieure*, Berne, Edit. Ferd. Wyss, 1918, p. 176.

¹⁹ Georges M. Melas, *L'ex-Roi Constantin. Souvenirs d'un ancien secrétaire*, Paris, Ed. Payot, 1921, p. 150.

Sarrail face către prietenul său Coblentz afirmația că venizeliștii nu au avut decât de suferit de pe urma îndelungatei indulgențe a Quai d'Orsay-ului față de Constantin²⁰. El, Sarrail, nu ar fi fost la fel de indulgent și de optimist în privința Greciei și a regelui acesteia, ca șefii săi de la Paris. Așa că a intervenit, din proprie inițiativă, în mișcarea separatistă de la Salonic.

Pentru a înțelege până unde mergea generalul cu această atitudine de dispreț, este suficient să amintim un singur episod, petrecut la Salonic. Se aniversa ocuparea orașului de către Constantin în războaiele balcanice, iar Sarrail participă la o slujbă solemnă cu acest prilej. Însă ținuta sa neglijentă este de natură să jignească pe greci. Generalul, pentru a marca faptul că îndeplinește o obligație care nu îi făcea plăcere, se prezintă în *petite tenue*, fără mănuși și fără decorații. În trăsura cu care merge la biserică este însoțit de un singur ofițer francez. Pe parcurs, trupele elene străjuiesc drumul, iar Sarrail, vorbind tot timpul tare și glumind cu însoțitorul său, dă impresia că râde de aceste trupe. În biserică, în loc să își ocupe locul de onoare care îi fusese rezervat, el trimite acolo pe un militar francez oarecare. Toate aceste detalii, care nu au trecut neobservate, sunt în măsură să ofenseze mândria grecilor, față de care se pare că generalul se comporta fără menajamente. Se poate totuși să nu fi făcut intenționat toate aceste lucruri, ci doar pentru că îi stătea în fire să fie direct până la brutalitate. O comportare similară a avut de altfel și față de aliații săi ruși, cu ocazia Sf. Nicolae, când se aniversa ziua țarului²¹.

Ne vom referi în final și la principalul protagonist al evenimentelor din perioada neutralității, personajul-cheie care a hotărât, prin voința și prin gândirea sa, destinul Greciei până în iunie 1917, și care a fost regele Constantin I. Acesta a suscitât aprinse pasiuni de ambele părți, făcând pe cei care îl iubeau să-l slujească cu credință, iar pe adversarii săi, să îl deteste cu o ură feroce.

O scurtă schițare a trăsăturilor sale fizice și morale apare necesară.

Un bărbat frumos, cu trăsături nobile. Pe monedele din vremea sa, efigia regelui, gravată de K. Demetriades (în 1915), arată un profil destul de dur, un chip cu trăsături ferme, deasupra căruia gravorul a așezat o cunună de lauri²². Trăsăturile îi sunt îndulcite de expresivitatea și senzualitatea gurii, care, împreună cu o privire inteligentă și pătrunzătoare, dau chipului său o mare noblețe, așa cum ni-l înfățișează portretul datorat pictorului Laszlo.

²⁰ Paul Coblentz, *op. cit.*, pp. 129 – 130.

²¹ Mermeix, *Le commandement unique*, II-ème partie, *Sarrail et les armées d'Orient*, Paris, Librairie Paul Ollendorff, 1920, pp. 47 – 49.

²² Jean-Paul Divo, *Modern Greek coins (1828 – 1968)*, Zürich, Amsterdam, Bank Leu Ltd., Jacques Schulmann N.V., 1969, p. 70.

Când s-a întâlnit prima dată cu el la Atena, generalul Sarrail a observat în tot timpul discuției o mișcare de nervozitate la rege, trăgând de aici concluzia că este o natură violentă. De altfel, Sarrail, republican, vedea instinctiv un dușman detestabil în orice cap încoronat. El afirmă despre Constantin: „Regele nu raționează, ci ordonă. Autocrația cumnatului său « Wilhelm II » îi place. O copiază”²³.

În realitate, Constantin era o persoană extrem de agreabilă și un om de lume. Adora să meargă la serate, la baluri, îi plăceau dansul și conversația. Era un jucător pasionat de bridge, iar după partidă obișnuia să meargă la bufet. Melas, care îi cunoștea bine obiceiurile, vorbește despre caracterul său sociabil, iar despre principesa Sofia, fiica regelui, pentru care avea multă simpatie, spune că îi semăna în această privință. „Je tiens cela de papa”, i-ar fi mărturisit, nostim, prințesa²⁴.

Și cum limba Europei culte și a relațiilor sociale la acest nivel era franceza, regele o vorbea desigur foarte bine. Ceea ce se cunoștea mai puțin în Occident era francofilia sa, care venea dintr-o aplecare firească și sinceră către cultura franceză. Constantin iubea Parisul și făcuse sejururi frecvente în Franța, pe vremea când era prinț moștenitor²⁵.

S-a accentuat de către toți adversarii săi, precum și de mulți dintre istoricii care s-au ocupat de evenimentele respective, așa-zisa germanofilie, care ar fi decurs din influența soției sale, care era sora kaiserului. De aici ar fi provenit refuzul regelui de a se alătura Antantei. Problema ridică două aspecte. Mai întâi, Constantin nu a suferit influența reginei Sofia în măsura în care s-a spus. Diferite persoane de la Curte au afirmat că regina arăta mai multă mândrie pentru că era mai degrabă sora împăratului german decât soția regelui Greciei, și această preferință l-ar fi agasat pe suveran²⁶. Pe de altă parte, dorința lui de a păstra țara în afara conflictului nu provenea dintr-o supunere oarbă, cum afirmau dușmanii săi, față de voința lui Wilhelm al II-lea, sau din aversiune față de Puterile Antantei. Am arătat că era format în cultura franceză; în afară de aceasta, tatăl său, întemeietorul dinastiei, George I, era de origine daneză, ori se cunoaște adversitatea tradițională prusaco-daneză. Dorința regelui ca Grecia să rămână neutră venea din considerente temeinic întemeiate pe realități geopolitice și pe considerente raționale. Suveranul declarase la un moment dat unui diplomat grec că în acest război nu va fi, după părerea sa, nici învingător, nici învins, și acesta este motivul pentru care voia să

---

²³ Général Sarrail, *op. cit.*, p. 110.

²⁴ Georges M. Melas, *op. cit.*, p. 141.

²⁵ Édouard Driault, *Le Roi Constantin*, Versailles, 1930, p. 10.

²⁶ Mermeix, *op. cit.*, p. 40.

rămână neutru²⁷. Existau și alte motive: regele Constantin spera ca după război să poate pune mâna pe Constantinopol, împlinind astfel „Marea Idee” (restaurarea Imperiului bizantin).

Un alt motiv ar fi fost că, Turcia fiind angajată de partea Puterilor Centrale, o eventuală intrare în război a Greciei de partea Antantei ar fi dus, drept represalii, la masacrarea grecilor din Constantinopol și de pretutindeni din Imperiul otoman²⁸. Această poziție prudentă, justificată, contravenea ideii fixe a lui E. Venizelos, potrivit căreia Grecia trebuie să intre neapărat și cât mai grabnic în război de partea Antantei. Acest fapt îl face pe G. Melas să afirme, într-o epocă în care devenise ferventul admirator al liderului liberal, că regele, neintrând în război, „a pactizat cu bulgarul și cu turcul”, „a mobilizat armata contra domnului Venizelos, pentru că acesta dorea să lupte cu bulgarul și cu turcul, a tratat Grecia ca un autocrat”²⁹. Spunând toate acestea, el uita că regele Constantin luptase cu bravură și contra bulgarilor, și contra turcilor, în războaiele balcanice, iar în urma victoriilor obținute armata rămăsese fidelă suveranului și îl iubea³⁰.

Într-o discuție care a avut loc între Politis, la acea dată (noiembrie 1915) director general în ministerul elen al Afacerilor Străine, și Denis Cochin, primul îi spune: „Regele este mult mai popular decât se crede în Franța. În urma victoriilor sale din campania balcanică, regele a câștigat o foarte nobilă popularitate, nu doar în armată, dar și în rândul poporului. Regele și domnul Venizelos sunt singurii doi oameni populari în Grecia³¹. Și nu trebuie uitat că această mărturisire a popularității regelui Constantin aparținea unui admirator al adversarului său ireconciliabil, Elefterios Venizelos.

Putem concluziona că pozițiile politice antagonice și tensiunile care se vedeau în 1914 între tabăra celor care susțineau neutralitatea și cea a antantiștilor, alimentate apoi de intervenția corpului expediționar francez și de presiunile tot mai puternice ale generalului Sarrail în politica internă elenă conțin, în germene, întreaga criză politică ce va izbucni în anii 1915 – 1917, ducând în final la forțarea abdicării regelui Constantin și la intrarea Greciei în Primul Război Mondial.

---

²⁷ Georges Bonnefous, *op. cit.*, p. 69.

²⁸ Georges M. Melas, *op. cit.*, p. 154.

²⁹ *Ibidem*, p. 134.

³⁰ Constantin Tsoucalas, *La Grèce de l'Indépendance aux colonels*, Pais, Ed. François Maspero, 1970, p. 25.

³¹ Édouard Driault, Michel Lhéritier, *Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours*, tome V, *La Grèce et la Grande Guerre. De la Révolution turque au traité de Lausanne (1908 – 1923)*, Paris, Les Presses Universitaires de France, 1926, p. 219.

Bibliografie

- *** *La Grèce actuelle*, Editions de la Direction de la Presse au Ministère des Affaires étrangères, Athènes, 1933
- Bonnefous, Georges, *Histoire politique de la troisième République*, II, *La Grande Guerre (1914 – 1918)*, Paris, Presses Universitaires de France, 1957
- Coblentz, Paul, *Le silence de Sarrail*, Paris, Edit. Louis Querelle, 1930
- Divo, Jean-Paul, *Modern Greek coins (1828 – 1968)*, Zürich, Amsterdam, Bank Leu Ltd., Jacques Schulmann N.V., 1969
- Driault, Édouard, Lhéritier, Michel, *Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours*, tome V, *La Grèce et la Grande Guerre. De la Révolution turque au traité de Lausanne (1908 – 1923)*, Paris, Les Presses Universitaires de France, 1926
- Driault, Édouard, *Le Roi Constantin*, Versailles, 1930
- Général Sarrail, *Mon commandement en Orient (1916 – 1918)*, Paris, Edit. Ernest Flammarion, 1920
- Lhéritier, Michel, *La Grèce*, Paris, Ed. F. Rieder et C-ie, 1921
- Melas, Georges M., *L'ex-Roi Constantin. Souvenirs d'un ancien secrétaire*, Paris, Ed. Payot, 1921
- Mermeix, *Le commandement unique*, II-ème partie, *Sarrail et les armées d'Orient*, Paris, Librairie Paul Ollendorff, 1920
- Miller, William, *A History of the Greek people (1821 – 1921)*, London, Methuen et Co. Ltd., 1922
- Platykas, P.D., *La Grèce pendant la guerre de 1914 – 15 – 16 – 17 – 1918. Étude de politique extérieure*, Berne, Edit. Ferd. Wyss, 1918
- Tsoucalas, Constantin, *La Grèce de l'Indépendance aux colonels*, Paris, Ed. François Maspero, 1970
- Vacalopoulos, Apostolos, *Histoire de la Grèce moderne*, Editions Horvath, 1957
- Vellay, Charles, *L'Irrédentisme hellénique*, Paris, Libr. Perrin et C-ie, 1913